

**MUSTAFA KEMAL'İN SELAHATTİN SAİP BEY'İ
ARNAVUTLUK'TA GÖREVLENDİRMESİNİN
SEBEP VE SONUÇLARI (1920-1923)**

Doç. Dr. Selma YEL*
Halil ÖZCAN**

ÖZET

Arnavutluk, Balkan Savaşları sonucu bağımsızlığını kazanmış, ancak daha henüz kendi iç birliğini oluşturamadan Türkiye gibi kendisini savaşın ve işgallerin ortasında bulmuştur. Balkan savaşları esnasında Arnavutluk'un, Osmanlı Devleti ile arasındaki bağlantısı kesilmiş ve Sırp, Karadağ ve Yunan saldırılarına maruz kalmıştır. I. Dünya Savaşı içerisinde de İtalya, Fransa ve Avusturya, Arnavutluk'u işgal etmişlerdir. I. Dünya Savaşı sonrasında ise Sırbistan, Karadağ, Yunanistan ve İtalya'nın Arnavutluk'a yönelik işgal ve tehdidi sürmüştür. 1920 yılında, benzer şekilde hem Türkiye hem de Arnavutluk Hükümeti emperyalist devletlerle ve onların uzantılarıyla savaşmak mecburiyetinde kalmıştır. Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı ile Anadolu'yu kurtarmaya çalışırken, bir taraftan da tarihten gelen dostluğun bir gereği ve stratejik sebeplerden dolayı Arnavutluk ordusunun kurulmasına yardımcı olmak üzere Selahattin Saip Bey'i Arnavutluk'a göndermiştir. Bu hadise, Mustafa Kemal'in sadece Türk milletinin bağımsızlığı için değil, aynı zamanda diğer mazlum milletlerin bağımsızlığı için de çaba gösterdiğinin bir kanıtıdır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Arnavutluk, Mustafa Kemal, Selahattin Saip Bey, Askerî Yardım.

**THE REASONS AND RESULTS OF MUSTAFA KEMAL'S
CHARGING OF SELAHATTİN SAİP BEY IN ALBANIA
(1920-1923)**

ABSTRACT

Albania has secured its independence just after the Balkans Wars, before constitute its the country had found itself under attacks, occupation

---

* Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

** Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi.

and in war again just like what happened in Turkey. Being split from the Ottoman Empire's territory, Albania's lands has faced attacks of Serbia, Montenegro, Greek. And occupied by Italy, France and Austria during the 1st World War. The threaten of Serbia, Montenegro, Greece and Italy has been continued after the 1st World War. In 1920 both Turkey and Albania Government had been forced to be in warfare against the imperialist states and their allies. Mustafa Kemal has charged Selahattin Saip Bey to help the Albania to form the national army for both reasons of strategic and historical relations between two countries. This case is an indication of the fact that Mustafa Kemal endeavoured not only for the independency of Turkey but other oppressed countries as well.

Key Words: Turkish Great National Assembly Government , Albania, Mustafa Kemal, Military Aid, Selahattin Saip Bey.

Giriş

Yıkılan Osmanlı Devleti içerisinde Arnavut¹ milliyetçiliği de Türk milliyetçiliği gibi uyanmakta geç kalmıştır. Arnavut milliyetçiliğinin geç uyanmasında başkaca birçok sebebin yanı sıra, Arnavutların Osmanlı Devleti yönetimi ile bütünleşerek, kendilerini devletin aslî unsurlarından biri olarak görmeleri ve asker-sivil bürokratik kadrolar içerisinde kolayca yük-selmeleri etkili olmuştur.

II. Abdülhamit dönemi uygulamalarına karşı olan çok sayıda Arnavut aydını, İttihat ve Terakki'nin içerisinde yer almış ve II. Meşrutiyet'in ilânı için çaba göstermiştir. Ancak II. Meşrutiyet'in ilânından sonra İttihatçıların merkezi yapıyı kuvvetlendirmeye çalışarak, Arnavutların beklediği kültürel ve siyasi haklar içeren özerkliği vermemelerinin yanı sıra Balkanlar-da Osmanlı Devleti aleyhine gelişen milliyetçilik akımı Arnavutları de olumsuz etkilemeye başlamıştır. Gerek bu sebeplerle, gerekse de Osmanlı

¹ Arnavutların Balkanlara yerleşen ilk kavim olduğu konusunda hemen bütün yazarlar hem fikirdir. Ancak hangi ırktan ve nereden geldikleri konusunda bir fikir birliği bulunmamaktadır. Ahmet Hamdi'ye göre, Arnavutlar, eski Helenlerden bile çok evvel Asya'dan Balkan adasına gelen bir kavimdir. Geliş zamanları kesin olarak bilinmese de tarihin kaydettiği andan bu güne kadar Arnavutların Balkan adasında faal, cesur, muharip ve namuskâr bir unsur olarak mevcudiyeti tasdik olunmuştur (Ahmet Hamdi, **Arnavutluk Hakkında**, İstanbul,1920.s.3). İslâm Ansiklopedisine göre; Arnavutların kökenleri Hint-Avrupa asıllı olan İlliryalılara dayanmaktadır (İslâm Ansiklopedisi, "**Arnavutluk**"Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 1991,s.384).

Devleti içinde karışıklık çıkarmak isteyen emperyalist Devletlerin de tahrikleri sonucunda, bazı Arnavutlar, 31 Mart ayaklanmasını desteklemiştir. Bu Arnavutlardan birisi, aynı zamanda Prens Sabahattin yanlısı ve Ahrar Fırkası liderlerinden olan İsmail Kemal Bey'dir.

31 Mart destekçisi İsmail Kemal Bey liderliğinde başlayan Arnavut isyanı, 28 Kasım 1912 tarihinde Avlonya'da toplanan Arnavut Kongresi'nde alınan kararın gereğince Arnavutluk'un bağımsızlığını ilan etmesi ile sonuçlanmıştır. Batılı devletler de 1913 yılında Arnavutluk'un bağımsızlığını tanımışlardır. Bağımsızlığı tanınan Arnavutluk Devleti'nin başına altı aylık bir süre için de olsa Alman asıllı Prens Wied² getirilmiştir. Ancak, Alman Prens'in Arnavutluk üzerinde otorite tesis edemeden ayrılmak mecburiyetinde kalmıştır. Prens'in ayrılmasını müteakiben, iç karışıklıklar devam ederken, I. Dünya Savaşı çıkmış ve Arnavutluk İtalya, Fransa ve Avusturya tarafından işgal edilmiştir³. Aynı dönemde Anadolu da İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan'ın işgallerine maruz kalmış durumdadır.

Türk Kurtuluş Savaşı döneminde işgalcilere karşı Anadolu'da bağımsızlık mücadelesi verilirken, Arnavutluk'ta da benzer şekilde Sırbistan, Karadağ, Yunanistan⁴ ve İtalya'nın tehdit ve işgallerine karşı bağımsızlık mücadelesi verilmiştir. Tarihten gelen yakınlığın ve aynı kaderi yaşamamanın bir sonucu olarak başlamış olan iki ülke arasındaki ilişkiler, Ahmet Zogu'nun krallığını ilân etmesiyle bozulmaya başlamıştır. Türkiye, bu rejim değişikliğini kabul etmediği için Arnavutlar resmi ilişkileri kesmiştir⁵. Balkan Paketi'ne Arnavutluk'un da davet edilmesiyle iki ülke arasındaki ilişkiler yeniden düzelmeye başlamışsa da, Ahmet Zogu'nun kız kardeşini II. Abdülhamit'in oğlu ile evlendirmesiyle geçici bir süre için de olsa ilişkiler yeniden bozulmuştur.⁶

² Almanya'nın soylu ailelerinden olan Prens William, Almanya'da Koblenz yakınlarında Neuwed'te 26 Mart 1876 tarihinde doğmuştur. William'ın halası Romanya'nın kraliçesi Elisabeth (1843-1916)'in William üzerinde önemli bir etkisi vardır. Romanya, Prens William'ı, Arnavut krallığına bağımsız aday olarak önermiş ve bütün büyük güçler tarafından bu öneri kabul edilmiştir. Önerinin kabul edilmesinde diplomatik ve politika konusunda çok fazla tecrübesi bulunmayan Prens'in kibar, sağlıklı, güleç olması gibi özelliklerinin yanında Arnavutluk hakkında çok fazla bilgisi ve geçmiş bağı'nın olmaması etkili olmuştur. Bu hususta geniş bilgi için bkz: Heaton-Amstrong, Captian Duncan, **The Six Month Kingdom: Albania 1914**, I.B.Tauris&Co.Ltd., London, 2005:x-xiv.

³ **H.Millîye**, 6 Haziran 1926:3

⁴ (Vickers, Miranda, *The Albanians*, WBC Ltd., London, 1997, s.91-93.

⁵ Tiran'daki Türk Elçiliği kapatılmadı ancak Arnavutlar Türk işgüderiyle resmî ilişkilerini tamamen kestiler (Şimşir, 2001,21).

⁶ Sphpuza, Gazmend, "Atatürk ve Türkiye Arnavutluk İlişkileri", **Ankara Üniversitesi TİTE Atatürk Yolu Dergisi**, yıl 3, c.2, s.6, Ankara, Mayıs 1990, s. 344-345

Arnavutluk'un İşgali

Balkan Savaşları sonucu bağımsızlığını kazanmış olan Arnavutluk, yine de I. Dünya Savaşına kadar siyasi düzenini teşkil edememiştir⁷. Gerek bölgenin gerekse de dünyanın içerisinde bulunduğu olumsuzlukların da etkisiyle bir türlü huzura kavuşamamış ve kendisini savaşın ve işgallerin ortasında bulmuştur. Kral William Wied, savaş başladığında Arnavutluk'un tarafsızlığını ilan etmiştir. Ancak güneyden Epirililerin, ortadan İslam ahalinin kıyam ve isyanıyla iki ateş çemberi arasında gittikçe sıkışmıştır. Bu durum karşısında Prens William, Arnavutluk'u terk etmiştir⁸, Ancak kralın Arnavutluk'u terk etmesinden sonra kral'a karşı iktidar mücadelesi vermiş olan ve hükümet kuran Esat Paşa⁹, İtalya'nın etkisiyle olacak İtilaf Devletlerine yanaşmıştır.

İtilaf Devletleri, I. Dünya Savaşı'nın başlangıcında, İtalya ve Yunanistan'ı kendi saflarına çekebilmek için Arnavutluk'u pazarlık konusu olarak kullanmışlar ve bu durumu Osmanlı Devleti'nin de paylaşılmasını öngören gizli anlaşmalara yansıtılmışlardır. 26 Nisan 1915 tarihli Londra Gizli Antlaşması maddeleri uyarınca Arnavutluk toprakları İtalya, Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ arasında paylaştırılmıştır¹⁰. Haksız ve hukuksuz bir şekilde 15 Mayıs 1919'da İzmir'i işgal etmiş olan Yunanistan, Eylül 1914'te Arnavutluk'ta Avlonya'yı, Kasım 1914'te de Görice (Korçe) ve Ergiri (Gjorokaster) bölgelerini işgal etmiştir. Yunanistan, İtilaf Devletlerinin uyarılarını dikkate almayarak işgallere devam etmiş ve bunun sonucunda Ocak 1916'dan itibaren bütün güney Arnavutluk'u (Kuzey Epir'i) kontrol altına almıştır. Daha sonrada işgalini meşrulaştırmak için bölgeyi kendi meclisi ile yönetmiş ve Yunanistan'a bağlandığını bildirmiştir. İtilaf Devletleri bu yaptırımı itiraz etmiş olsa da, Yunanistan'ın Arnavutluk işgali devam etmiştir.¹¹

⁷ Şimşir, Bilal, N., **Türkiye-Arnavutluk İlişkileri, Büyükelçilik Anıları** (1985-1988), Asam Yayınları, Ankara, 2001, s.16.

⁸ **H.Milliyet**, 30 Mayıs 1926.

⁹ Esat Paşa Toptani, İşkodra'yı el altından Karadağlılara vermek için uğraşır. 30 Ocak 1913 günü Hasan Rıza Paşa'yı öldürtür ve komutanlığı kendi eline alır. Esat Paşa, Arnavut askerini terhis ve Türk askerlerini de vapurlara bindirerek İstanbul'a sevk eder (H.Milliyet, 28 Mayıs 1926:3). Karadağ Dışişleri Bakanı ile İşkodra'da görüşmelerde bulunur ve bu görüşmelerin sonucunda İşkodra Karadağ'a bırakılır (Bayur, Yusuf Hikmet, **Balkan Savaşları: İkinci Balkan Savaşı II**, Yeni Gün Haber Ajansı, İstanbul, 1999, s.91-92.).

¹⁰ Yel, Selma, "Atatürk ve İnkılaplarının Arnavutluk'taki Tesirleri", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, cilt XIX, sayı 55, Mart 2003, s.108.

¹¹ Kollu, Atilla, **Türkiye-Balkan İlişkileri 1919-1939**, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlke ve İlkeleri Tarihi Enstitüsü (Yayımlanmamış) Doktora Tezi, Ankara, 1996, s.193-196.

I.Dünya Savaşı içerisinde Almanya, Avusturya ve Bulgar saldırıları karşısında zor durumda kalmış olan Sırp ve Karadağlılar, kendileri için daha güvenli olduğuna inandıkları Arnavutluk'a sığınmışlardır. Bu sebeple, Avusturya kuvvetleri de Arnavutluk'u Viyosa nehrine kadar işgal ederek, İtalyan kuvvetleriyle burada savaşmak mecburiyetinde kalmıştır. Görice mıntıkası da 1916 yılında Fransa'nın işgaline uğramıştır¹². Arnavutluk'un maruz kaldığı bu işgaller devam etmiş ve İtalya da 3 Haziran 1917 günü Arnavutluk üzerinde himayesini ilân etmiştir¹³. I.Dünya Savaşı sonuna kadar Arnavutluk'un kuzeyi Viyosa nehrine kadar Avusturya'nın, güneyi İtalya'nın ve Görice mıntıkası da Fransa'nın işgaline maruz kalmış olup, bu durum Almanya ile İtilaf Devletleri arasında 11 Kasım 1918 tarihinde yapılmış olan Rethondes Mütarekesi'ne kadar devam etmiştir.¹⁴

Arnavutluk'un I.Dünya Savaşında İtilaf Devletlerinin yanında yer alması, Osmanlı Devleti'nin akıbetine maruz kalmaktan kurtaramamış ve I.Dünya Savaşı'nın akabinde de Sırbistan, Karadağ, Yunanistan ve İtalya tarafından toprakları işgal edilmiştir. Arnavutluk ve Osmanlı Devleti, birbirlerine rakip ve düşman iki ayrı grup içinde I.Dünya Savaşına girmiş olmalarına rağmen, savaş sonrasında maruz kaldıkları muamele aynı olmuştur.

Ocak 1919'da başlayan Paris Barış Konferansında, İtilaf Devletleri, hem Türkiye'nin ve hem de Arnavutluk'un geleceğini belirleyecek pazarlıklara başlamışlardır. Arnavutlar gelişmelere daha fazla tahammül edemeyerek, başta İtalya'nın işgali olmak üzere, tepkilerini göstermeye başlamışlar ve bu amaca yönelik olarak Ocak 1920'de Luşne (Lushnje)'de bir kongre yapmışlardır.¹⁵

Anadolu'da da benzer tepkiler mevcut olup, Türk halkı da Mustafa Kemal'in liderliğinde işgallere karşı Erzurum ve Sivas kongreleri ile misakı milli şartlarını tespit edip, ülkeyi kurtarma mücadelesine başlamıştır. Türkiye'nin, Mustafa Kemal gibi bir lidere sahip olması, milli birliğini temin ederek,¹⁶ ba-

¹² **Hâkimiyet-i.Millîye**, 6 Haziran 1926.

¹³ Esmer, Ahmet Şükrü, **Siyasî Tarih (1919-1939)**, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:30-12, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O., Ankara, 1953, s.69.

¹⁴ **Hâkimiyet-i.Millîye**, 6 Haziran 1926,s.3.

¹⁵ Akşin, Sina ve Fırat, Melek, **İki Savaş Arası Dönemde Balkanlar** Balkanlar, Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993,s.109.

¹⁶ Deniz, Bilgen, **ABD'li Gözüyle Sivas Kongresi, Amerikan Mandası ve Gazeteci L. E.Browne'in Faaliyetleri**, İST.2004,S.205, Kongreyi takip etmek amacıyla Sivas'a gelen Chicago Daily News muhabiri L.E. Brown, kongre süresince olan gelişmeleri ve de yaptığı özel görüşme sonuçlarını ABD kamuoyuna aktarmıştır. L.E. Browne'a göre, mütarekeden beri Türkiye'de meydana gelen en önemli hadise Sivas kongresidir. Milliyetçiler bu kongre ile çok güçlenmişlerdir.

ğımsızlık savaşını kazanmasında ve ülkenin yeniden kurulmasında etkili olurken, Arnavutluk sürekli içeride milli birliğini sağlayamamanın sıkıntısını çekmiş ve bu da bağımsızlığını teminde güçlülere sebep olmuştur.

Luşne (Lushnje) Kongresi sonucunda Arnavutluk'ta milli bir hükümet teşkil edilmiş ve büyük Devletlerin Arnavutluk'u parçalama planlarına karşı harekete geçilmiştir¹⁷. Bu kararı müteakiben direnişe geçilmiş ve Haziran 1920'de İtalyan ordusundan ele geçirilen silahlarla Arnavutluk dağlarındaki milisler, İtalyan askerlerini ülkelerinden atmayı başarmıştır. Aynı yılın Ağustos ayında Tiran hükümeti ile İtalya arasında imzalanmış olan barış anlaşması gereğince, İtalya Arnavutluk'un bağımsızlığını kabul etmiş ve de, Tiran hükümetini resmen tanımıştır¹⁸. Ancak bu tanıma göstermelik olup, İtalya, Arnavutluk üzerindeki hâkimiyet planlarından şimdilik vazgeçmiş görünmektedir.

TBMM Hükümeti-Arnavutluk İlişkisi

İkinci Meşrutiyet dönemindeki siyasal gelişmeleri çok iyi analiz eden Mustafa Kemal Paşa, Tunaya'nın deyişiyle, Balkan Devletlerinin “olgun bir meyve gibi ağacından kopmak üzere olduğunu” anlamıştır¹⁹. Mustafa Kemal Paşa, Balkan milletlerinin emperyalist devletlerin oyunlarından kurtularak, bütün haklarına sahip birer milli ve bağımsız devlet olarak yaşamalarını candan temenni etmiş, asırlardan beri birlikte yaşamış ve kaynaşmış olan Balkan milletlerinin sıkı bir ittifak ve hatta ittihat halinde bulunmalarının gerekliliğin belirtmiştir. Bu amaç doğrultusunda bir yandan Balkan milletlerinin kendi aralarındaki çekişmelerini engellemeye çalışırken, diğer yandan da kararlı bir şekilde Balkan milletlerini birbirlerine yaklaştırabilmek için gayret sarf etmiştir²⁰.

Mustafa Kemal bu düşüncelere daha Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmadan önce de sahiptir.1920 yılında daha henüz Anadolu işgalden kurtarılmadan önce, her iki ülkede savaş ve direniş devam ederken, Mustafa Kemal Paşa Arnavutluk ile ilgilendiğini göstermiştir. Bu ilginin bir sonucu olarak Türkiye ile aynı kaderi yaşamakta olan Arnavutluk'a, tarihten ge-

¹⁷ Yel, a.g.m., s.108.

¹⁸ Giaffo, Lou, *Albania: Eye Of The Balkan Vortex*, Xhbris Corporation, United States Of America, America, 1999,s.348.

¹⁹ Tunaya, Tarık Zafer, *Hürriyetin İlânı: İkinci Meşrutiyet'in Siyasi Hayatına Bakış*, İstanbul, 2004,s.165.

²⁰ Soyak, Hasan Rıza, *Atatürk'ten Hatıralar*, İstanbul, Ocak 2006, s.499.

len dostluğun bir gereği olduğu kadar, Yunanistan'ı batıda da sıkıştırmak gibi stratejik bir yaklaşımla da askerî yardımda bulunmak üzere Selahattin Saip Bey başkanlığında bir askerî heyet göndermiştir²¹. Ebetteki bu yardımın yapılmasında, Arnavutluk'tan gelen istek de tesirli olmuştur. Burada dikkat çekici olan, henüz kendi ülkesini işgalden kurtaramamış olmasına rağmen, bir başka ülkenin bağımsızlık mücadelesine destek vermek üzere yardımda bulunabilme özverisinin gösterilmiş olmasıdır. Bu da Türk İstiklal mücadelesinin antiemperyalist ruhuna uygunluk arz etmektedir. Bu durumu Gazmend Shpuza da, "Türkiye ve Arnavutluk geniş antiemperyalist cephe de beraber, birbirinin yanında olmuştur" şeklinde ifade etmektedir²².

Mustafa Kemal Paşanın 9 Aralık 1920 tarihinde talimat verdiği Selahattin Saip Bey'in, kesin olarak Arnavutluk'a ne zaman gittiği tespit edilememiştir. Anıla Polat, Selahattin Saip Bey'in 1921 yılında Arnavutluk'a geldiğini belirtirken²³, Necip P. Alpan da 9 Aralık 1920'de görevlendirildiğini belirtmektedir²⁴.

Türkiye'nin Arnavutluk'a askeri yardım yapma hadisesinin gelişim süreci şöyledir: Arnavutluk Başbakanı İlyas Vriyonu, emekli Miralay Selahattin Saip Bey'e yeni kurulacak kabinde Harbiye Nazırlığı görevini teklif etmiş, Selahattin Saip Bey de bu teklifi kabul edip edemeyeceğini Ankara'dan sormak mecburiyetinde kalmıştır. Mustafa Kemal Paşanın kendi el yazısı ile Selahattin Saip Bey'e yazdığı 9 Aralık 1336 (1920) tarihli cevabi mektupta aşağıdaki ifadelere yer verilmiştir²⁵.

9.12.1336 (1920)

Antalya'da ticaretle meşgul emekli Erkânı Harp Miralay Selahaddin Beye

Büyük Millet Meclisi Hükümeti Selahattin Bey'in Arnavutluk Harbiye Nezareti'ne intihabından (seçilmesinden) fevkalade memnun olmuştur.

²¹ Şimşir, Bilâl N., *Türkiye-Arnavutluk İlişkileri, Büyükçelik Anıları* (1985-1988), Ankara, 2001, s.16.

²² Sphpuza, Gazmend, "Arnavutluk-Türkiye İlişkileri", Ankara Üniversitesi TİTE Atatürk Yolu Dergisi, yıl 6, c.3, Ankara, Mayıs 1993, s.311.

²³ Polat, Anıla, "Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurulduğu Yıllarda Arnavutluk Cumhuriyeti İle İlişkileri (1920,1938)" <http://www.hbektas.gazi.edu.tr/>.

²⁴ Alpan, Necip P, "Türkiye İle Arnavutluk'un İstiklâl Savaşlarındaki Paralelizm Doğrultusunda Yaptıkları İşbirliği", X. Türk Tarih Kongresi, VI. Cilt, Ankara, 1994, s.2901.

²⁵ Atatürk'ün Milli Dış Politikası: (Milli Mücadele Dönemine Ait 100 Belge) 1919-1923, T.C. Kültür Bakanlığı, Atatürk Dizisi, C.1, Ankara, 1994, s.209-210.

Arnavutluk hakkında uzun zamanlardan beri sağlam malumat-ı mevsuba (vesikaya dayalı, güvenilir bilgi) alınmadığından, bu babda (konuda) Ankara Hükümetinin beyan edebileceği mutâlaat (görüşler) ve izhar edebileceği (ortaya koyabileceği) arzular ancak pek umumî (genel) mebahise (bahislerle) munhasır (sınırlı) kalabilir.

Bu cümleden olmak üzere temenniyatımız bervech-i zir (aşağıda) beyan olunur:

Evvelen: Arnavutluğu tehdit eden İslâv, Rum (Yunan) İtalyan düşmanlarından kendisi için en az tehlikeli olanı İtalyanlar olduğundan diğerlerine mukavemet etmek için onlara istinad (dayanmak) lüzumu.

Sâniyen: Arnavut milleti arasında vikâfın (anlaşma) teessüsüne gayret etmek ve din ve hurufat mesâili (meseleleri) gibi mes'eleleri de şimdilik bertaraf etmek.

Sâlisen: Gerek Ankara Hükümeti gerekse âlemi İslâm ile Arnavutluğun revabiti mâneviyesini (manevi bağlarını) takviye etmek ve bilcümle akvamı islâmîye arasında (bütün İslam milletleri arasında) teessüsü elzem (kurulması zorunlu) ve cümlelerin (hepsinin) istihlâsını (kurtarılmasını) zâmin olan (sağlayacak olan) tesaniüdün (dayanışmanın) teminine çalışılması.

Bu maksatla Ankara'ya bir mümessil (temsilci) gönderip daima temasın muhafaza ve aynı zamanda Berlin'de bulunan Talât Paşa ile mütemadi (devamlı) muhabere edilmesi (haberleşilmesi).

İşbu muhaberat (haberleşmeler) temin edildikten sonra müşterek (ortak) hareketimizin ne dereceye kadar kabil (mümkün) olacağı ve bunun ne gibi faydalar vereceği anlaşılacaktır.

Hükümet Çok Memnundur” diye yazmıştır.

Bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi, Mustafa Kemal Paşa Arnavutlara öncelikle İtalyanlarla işbirliği yaparak diğer işgalcileri bertaraf etmelerini tavsiye etmektedir. Çünkü Yunanistan (Rumlar) ve Sırlar (Slavlar), Arnavutluk'tan toprak talepleri olan ülkelerdir ve bu ülkeyi bu sebeple işgal etmiş olup, bu işgal ilhak amacına yöneliktir. İtalya ise Arnavutluk'tan toprak talep etmekten ziyade Adriyatik'in güvenliği açısından bu ülkede hâkimiyet kurma amacındadır ve Adriyatik'te kendisine rakip olabilecek Yuna-

nistan ve Yugoslavya'ya karşıdır. Mustafa Kemal, Arnavut milleti arasındaki din ve mezhep ayrımcılığı dâhil tüm problemlerin aşılaraq, bağımsızlık mücadelesi için milli birliği temin etmelerini tavsiye etmektedir. Benzer şekilde Mustafa Kemal de Anadolu'da aynı stratejiyi uygulamıştır. Önce İtalyan ve Fransızlarla anlaşma yapılmış, daha sonra Yunanistan ve İngiltere'ye karşı mücadele edilmiştir. Aynı zamanda da Anadolu halkı arasındaki mezhep farklılıkları ve etnik kimlik mücadelesine fırsat verilmemiştir²⁶. Mustafa Kemal aslında bu ifadelerle, Arnavutluk hükümetine, kendisinin Anadolu'da uyguladığı bağımsızlık mücadelesinin yöntemlerini tavsiye etmektedir.

Mustafa Kemal aynı telgrafta, Arnavutluğun, İslam Ülkeleri ile ilişkilerini temin etmek için de Ankara'da düzenli temsilci bulundurmalarını tavsiye etmektedir²⁷. Bu telgrafta belki de en dikkati çekici olan İslam Âlemini kastederek, "*cümlenin (hepsinin) istihlâsını (kurtarılmasını) zâmin olan (sağlayacak olan) tesanütün (dayanışmanın) teminine çalışılması.*" tavsiyesidir. Mustafa Kemal bu sözlerle, İslam Ülkelerinin bağımsızlıklarının temini için tesanütün yani dayanışmanın şart olduğunu ifade etmektedir.

Mustafa Kemal, emperyalistlerin ve onların uzantılarının işgal ettiği İslam ülkeleriyle diğer mazlum milletlerin bağımsızlığını kazanması için de çaba göstermiştir. Emperyalist devletler ise, ekonomik ve stratejik menfaatleri açısından işgalleri altındaki İslam ülkelerinde meydana gelebilecek bu tür milli tepkilerden korkmuşlardır. İşgal altında olan Müslüman ülkeler ise Türk Kurtuluş Savaşına büyük ilgi duymuştur.

Mustafa Kemal Paşa, Anadolu'da yakılan bağımsızlık ateşinin diğer İslam ülkelerine de sıçramasını ve bu ülkelerle işbirliğini gerekli görmüştür. Bu amaçla özellikle Hindistan ve Afganistan ile kurulan ilişkiler önemlidir. İstanbul'un işgali üzerine Heyet-i Temsiliye Reisi olarak İslâm âlemine seslenen Mustafa Kemal Paşa, bu işgalin Osmanlı sultanından ziyade, hilafet makamına, hatta bütün İslam âlemine yönelik olduğunu özellikle vurgulamıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın bu çağrısından sonra İngiltere'de harekete geçen Hindistan asıllı Müslümanlar, İslam Cemiyeti aracılığı ile 5 Ocak 1921 tarihinde İngiltere Başbakanı Lloyd George'a bir muhtıra vere-

²⁶ Bilgen, a.g.e., s. 205, L.E. Browne, bir başka haberinde de, Sivas Milli kongresinin amacının "Türk-Kürt-Arap Kongresi olarak kararlar alacağını ABD kamuoyuna duyururken, aslında bu milli birliği de vurgulamaktadır.

²⁷ Ancak biz araştırmalarımızda her iki ülkenin bağımsızlık mücadelesi aşamasında Arnavutluk'tan Ankara'ya bir temsilci görevlendirildiğine rastlamadık.

rek, Türkiye’yi İtilaf Devletlerinin savaşa sürüklemiş olduğunu ifade ederek, Türkiye’nin savaş öncesi statükosunun korunmasını talep etmişlerdir.²⁸ Hindistan halkı Türk Kurtuluş Savaşını desteklemek için “Ankara’ya Yardım Fonu” adında paralar toplamış ve Aralık 1921-Ağustos 1922 tarihleri arasında Türkiye’ye 675.494 Türk lirası tutarında 106.400 İngiliz lirası para göndermiştir.²⁹ Benzer amaçlarla Moskova’ya gitmiş ilk Türk heyeti de, burada Afgan heyetiyle karşılaşmış ve 1 Mart 1921 tarihinde Afganistan ile TBMM arasında anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma ile TBMM hükümetini ilk tanıyan ülke Afganistan olmuştur. Afgan-Türk Dostluk Anlaşması ile ilk kez şark milletlerinin uyanışından, bağımsızlığından ve özgürlüğünden söz edilmiştir. Ayrıca bu anlaşma uyarınca 45 Türk subayından kurulu bir Türk heyeti Afgan ordusuna düzen vermek üzere bu ülkeye görevlendirilmiştir.³⁰

Mustafa Kemal Paşa tarafından, Selahattin Saip Bey’e verilen talimatta, Berlin’de bulunan Talat Paşa ile irtibatın devamı da tavsiye edilmekte olup, bu da ayrıca zikre değer bulunmuştur.³¹

Selahattin Saip Bey, Arnavutluk’ta Prizren Mebusu olmuş ve Türkiye’den giden Arnavut asıllı Albay Hamdi Bey ile birlikte Arnavutluk’un bağımsızlığı için mücadele etmiştir.³² Selahattin Saip Bey’in Harbiye Nazırı olduğu dönemde, Albay Hamdi Bey de Milli Arnavut ordusu (o dönemde merkezi Berat’tadır) Başkumandanı olmuş ve ihtimamla Arnavut milli ordusunu teşkil etmeye çaba sarf etmişlerdir. Arnavut ordusu birkaç bin kişiden meydana gelen küçük bir ordu olmasına rağmen, teçhizatı ve düzeni bakımından çok muntazam hale dönüştürülmüştür. Türk ordu sistemine göre teşkil edilen bu yapılanma, Arnavutluk milli ordusunun özünü teşkil etmiştir.³³

Arnavutluk’la ilgili bu gelişmelere İtalya’nın kayıtsız kalamadığı anlaşılmaktadır. Journal d’Orient gazetesindeki bir habere göre, Harbiye Nazırı Selahattin Saip Bey, büyük rütbeli diğer bir kaç zabıt ile Arnavut ordu-

²⁸ Doster, Barış, **Atatürk, Türk Dünyası ve Mazlum Milletler**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2004, s.249.

²⁹ Şimşir, Bilal, N., **Doğunun Kahramanı Atatürk**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, s. 205.

³⁰ Doster, s.256–257.

³¹ Talat Paşa, yurt dışına çıktıktan sonra, çeşitli faaliyetlerde bulunmuş (Şark Kulübü oluşturma gibi), bu faaliyet ve girişim sonuçlarını Mustafa Kemal Paşaya mektup ile bildirmiştir. Daha geniş bilgi için bakınız Babacan, Hasan, **Mehmet Talât Paşa 1874–1921**, Ankara, 2005.

³² Yel, a.g.m., s.108.

³³ Vakıf, 27 Nisan 1921.

sunu düzenleme ve eğitime işiyle uğraşmaktadır. Birinci merkezi İşkodra'da, ikinci Elbasan'da, üçüncü Görüce'de ve dördüncüsü de Ergri'de olmak üzere toplam dört alay teşkil edilmiştir.³⁴

Roma'da yayımlanan Tribuna gazetesinin haberine göre ise, Arnavut ordusu sabık Türk zabıtlarından Selahattin Saip Bey tarafından teşkil edilmektedir. Seferberlik ilân edilen şimali Arnavutluk'ta büyük bir heyecan mevcuttur. Arnavut hükümeti Yunanistan'ın muhtemel bir hareketine karşı tedbirler alarak genel seferberlik ilân etmiştir.³⁵

Türkiye'nin Arnavutluk ordusunu kurma ve eğitime çabası, başta İtalya olmak üzere Yunanistan'da da şüpheyle karşılanıp, gelişmeler yakından takip edilmiştir. Yunanistan gazetelerine göre, (Türk) ajanlar memleketi (Arnavutluk'u) gezerek, Türk-Arnavut köylerine Mustafa Kemal Paşanın fotoğraflarını dağıtmıştır. Gazeteye göre, Arnavut ordusunu kuran Selahattin Saip Bey, burada Mustafa Kemal Paşanın rolünü oynamaktadır ve Anadolu hükümetiyle ve Sovyet hükümetiyle ilişkisi vardır³⁶. Gerçekte bu iddialar son derece yanlış olup, doğru olan, Mustafa Kemal Paşanın, sadece Arnavutluk milli mücadelesine yardım etmeye çalışıyor olmasıdır. Aynı dönemde bütün esir millet ve ülkelerde olduğu gibi, Türk İstiklal Mücadelesi Arnavutluk'ta da dikkatle takip edilmekte olup, örnek alınmaya çalışılmaktadır. Arnavutluk üzerinde hâkimiyet planları olan ülkeleri işte bu gelişme rahatsız etmektedir.

Arnavutlar, TBMM'ne bağlı Türk askeri birliklerinin İkinci İnönü zaferinde galip gelmesinden sonra Yunanistan'ın yenilebileceğini görmüş ve bu zaferden oldukça etkilenmişlerdir. İşkodra'da, Anadolu şehitlerinin temiz ruhlarına gönderilmek üzere bir mevlüd-ü şerif okunmuş ve pek büyük bir kalabalık huzurunda Anadolu'nun durumundan bahs olunarak, Asker-i İslâmiyenin muzafferiyetine dua edilmiştir³⁷. İnönü zaferleri üzerine Arnavutluk'un başlıca şehirleri Türk ve Arnavut bayrakları ile donatılmıştır.³⁸

Anadolu'daki Türk direnişi ile Yunanistan'ın yenilgiye uğramaya başlaması, Arnavutlar için de Yunanistan'a karşı hem direnme arzusunu kuvvetlendirmiş, milli heyecanı uyandırmış ve hem de yıllarca birlikte yaşa-

³⁴ **Vakit**, 11 Mayıs 1921.

³⁵ **Vakit**, 29 Mayıs 1921.

³⁶ **Vakit**, 15 Mayıs 1921.

³⁷ **A.Yeni Gün**, 16 Mayıs 1921; 1, 22 Mayıs.

³⁸ **Vakit**, 8 Mayıs 1921.

dıkları Türklerin direnişini onları mutlu etmiştir. Gazmend Shpuza'ya göre, Arnavutluk kamuoyu, Türk halkının mücadelesini sadece bir istiklal mücadelesi olarak görmeyip, emperyalist ve işgalcilere karşı birbirlerinin yanında oldukları için Türk Kurtuluş Savaşını takip edip, desteklemiştir.³⁹

Kosova Milli Savunması yayın organı Populli gazetesi, daha 1919 yılının kasım ayında Türk halkının antiemperyalist mücadelesini haklı bir dava olarak gördüğünü yazmıştır. Çünkü her iki ülke de, büyük devletlerin ilhak siyaseti ile Balkanlara hâkim olan çevrelerin ırkçı siyasetinin saldırısıyla karşıya kalmıştır. Arnavutluk'un güney cephesi ile Türkiye'nin batı cephesini işgal altında tutan güç Yunanistan'dır. Arnavutlar, Türk kuvayı milliyecilerinden aldıkları destek ve heyecanla 1922 yılı sonuna kadar Yunanlılara karşı direnişte bulunmuştur. Bunun sonucu olarak, Yunanlılar da kuvvetlerinin bir bölümünü Yanya bölgesinde Arnavutlara karşı tutmak mecburiyetinde kalmıştır⁴⁰. Bu da Yunanistan'ı Anadolu işgalinde zayıf düşürmüştür. Mustafa Kemal Paşa, bu ihtimali de mutlaka dikkate alarak Arnavutluk ordusunun düzenlenmesine katkı temin etmiş olmalıdır. Zaten Yunan kaynakları da bunu doğrulamaktadır. General N.Trikupis'in de kabul ettiği gibi, Arnavutların direnişisi üzerine, Yunanistan'ın Anadolu cephesinden bir tümeni ni çekmesiyle birlikte, Batı Anadolu'da Yunan cephesi zayıflamıştır.⁴¹

Bu dönemde aralarında siyasi ve askerî anlaşmalar olmamasına rağmen, Arnavut ve Türk halkının birbirlerine yardım ve işbirliğini yürekten gelen bir bağlılıkla gerçekleştirdikleri anlaşılmaktadır. Türkiye'de yaşayan Arnavutlar da Türk Kurtuluş Savaşının kazanılmasına katkıda bulunmuştur. Shpuza, Arnavutların Türk İstiklal Mücadelesine yardımları sebebiyle müdahaleci güçlerin Arnavutlara düşmanca davranışlarının daha da arttığı görüşündedir. Gazeta Demokracia'ya göre de, birçok Arnavut Kurtuluş Savaşındaki katkılarından dolayı Türk hükümetinden nişanlar almıştır⁴². Aslında burada kastedilen Arnavut asıllı Türk vatandaşları olup, kendi ülke savunmalarında görev almışlardır. Bu yüzden de batılı devletlerin Arnavutluk'a karşı düşmanlıklarının artmasının söz konusu olması mümkün değildir. Dolayısıyla hem Shpuza'nın hem de Gazeta Demokracia'nın yorumları biraz abartılı ve yanlı olmuştur.

³⁹ Shpuza, a.g.m., s.177.

⁴⁰ Kaçi, Nesip, "Atatürk Arnavutluk'ta Nasıl Değerlendiriliyor?", **Atatürk'ün Ölümünün 50. Yılı Sempozyumu (31 Ekim- 1 Kasım 1988)**, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1988, s.50.

⁴¹ Kaçi, a.g.m., s. 50.

⁴² Shpuza, a.g.m., s.177.178.

TBMM Hükümeti döneminde Arnavutların bağımsızlık mücadelesi yakından takip edilerek desteklenmiştir. Mustafa Kemal 1 Mart 1922'de TBMM'nin üçüncü toplanma yılını açarken bu hususla ilgili olarak şunları söylemiştir.⁴³

“...Arnavutluk Hükümetine gelince Bu hükümeti Islâmiye halkıyla asırlarca beraber yaşadık. Uzun zamanlar kendileriyle tevhidi hayat ve mukadderat eyledik (hayat ve kader birliği yaptık). Bu dindaş halk ve Hükümeti dahi muhafazai mevcudiyet ve temini saadetinin merbut olduğu noktai hakikiyeyi takdir edecektir. Bugünkü müşkül vaziyetlerinin tevlideylediği (sebeplendiği) elîm mecburiyetlerden kurtulmak tedabirine (tedbirlerine) tevessül edilecektir (girişeceklerdir). Bunu kaviyen (güvenimle) ümide ederim... “ demiştir.

Mustafa Kemal Paşanın bu sözü Arnavutluk'ta bağımsızlık mücadelesi verenlerce destek olarak anlaşılırken, kaderlerini yabancı devletlere bağlayan muhalif Arnavutlarca da eleştirilmiştir. Mustafa Kemal Paşanın Arnavutlara ilgi ve desteği ve özellikle de Selahattin Saip Beyi buraya göndermiş olması, Arnavut muhalif çevreleri ile emperyalist batılılarca, Arnavutluk'un Ankara Hükümetine bağlanmak istenmesi ya da Balkanlarda küçük bir Türkiye kurma planı olarak değerlendirilmiştir⁴⁴. Arnavutluk Meclisinde muhalif olarak tanınan Liberal Bay Ali Kelyra, Mustafa Kemal Paşanın bu konuşmasını eleştirerek, Arnavut devleti ile Türk devleti arasında siyasî ve manevî bir bağ bulunmadığını iddia etmiş, İngiltere'nin himayesini övmüş ve şunları söylemiştir.⁴⁵

“...Düşünün Beyler, İngiltere, Arnavutluk'un batılı ülkeler seviyesine girmesini sağlayabilir. İngiltere başbakanının bir sözü Arnavutluk'u kurtarmaya yeter. İngiltere her zaman küçük ülkeleri savunmuştur ve bizim ümidimiz büyüktür. Mustafa Kemal ise konuşmasıyla İngiltere'yi duygusuz, Arnavutluk'u Türkiye'nin piyonu yaptı.” demiştir.

Kelyra, yayılcılığı ve parçala, böl, hükmet politikasını takip etmekte olan İngiltere'nin, Osmanlı Devleti'nin içerisindeki küçük milletleri kopa-

⁴³ TBMM Zabıt Ceridesi, İçtima 1, Cilt 18.12.

⁴⁴ Kaçi, a.g.m., s. 50.

⁴⁵ Yel, a.g.m., s.113.

rarak amacına ulaştığını, daha sonra da onları kendi sömürge imparatorluğuna kattığını görmezden gelmiş ve Türk İstiklal Savaşının özünü anlayamamıştır. Onun için kendi ülkesinin gücü yerine çareyi İngiltere himayesinde aramıştır. Bu yönüyle de Türkiye’de mandayı savunanlarla aynı paralelde düşündüğünü göstermektedir. Gazmend Shpuza’ya göre, liberal de olsa büyük toprak sahiplerinin asıl amacı İngiliz emperyalizminin desteğini yitirmemektir. Bunların baskısıyla Tiran Hükümeti, Sultanın (İstanbul) Hükümetiyle ilişki kurmak istemişse de, Arnavutluk’taki demokratik çevrelerin bu ilişkiye karşı çıkmalarıyla başarılı olunamamıştır.⁴⁶

Türkiye gibi Arnavutlar da kendi ülkelerinin toprak bütünlüğünü temin edip, işgalden kurtulduktan sonra, iki ülke arasında 14 Aralık 1923 yılında Dostluk Antlaşması imzalanmıştır. Arnavutlar bundan sonra da İstiklal Savaşında olduğu gibi Türkiye’nin yapmış olduğu inkılâpları takip etmişlerdir. “Hyili i drites” dergisi, Lozan Antlaşması’ndan bahsederek, Osmanlı Devleti’nin I. Dünya Savaşı’nda mağlup olmasına rağmen, TBMM’nin bu antlaşma ile büyük zafer kazandığına ve mağlupla, galibin yer değiştirdiğine dikkat çekmiştir. Aynı dergi, Mustafa Kemal Paşayı, İslâmiyet’in komutanı olarak niteleyerek, onun toprağa düşmüş olan din bayrağını yerden kaldırmasına rağmen, diğer coğrafyadaki Müslümanların zor durumda olduğuna yer vermiştir⁴⁷. Lozan Antlaşmasından sonra 1 Ağustos 1923 tarihinde Arnavutluk Millî Parti Başkanı ve Devlet Başkanlığı üyelerinden Akif Paşa, TBMM Başkanı Mustafa Kemal Paşaya çektiği telgrafta Lozan zaferini tebrik etmiş ve özetle şunları belirtmiştir.⁴⁸

“Muhterem ve Yüce Paşa Hazretleri

Bütün İslâm âleminin medarı iftarı olan büyük bir askerî ve kılıç hakkı ile kazanılan son Lozan siyaset zaferiniz dolayısıyla tebrike koştuğum şu dakikada hissettiğim lezzet ve sefayı hayatta oldukça unutmayacağım.

Siz Paşa hazretleri, Türkiye’nin en ümitsiz bir dakikasında yere düşen hilâli elinizle yakaladınız ve dâhilin her türlü hiyanetlerine, haricin binbir çeşit saldırılarına karşı savuna savuna içinizde sakladınız. Ve savaş meydanlarında şandan şana koştuktan sonra nihayet bugün Lozan ufukların-

⁴⁶ Shpuza, a.g.m., s. 336–337.

⁴⁷ Yel, a.g.m., s.110–111.

⁴⁸ Kaçi, a.g.m., s. 51.

da çizdiğiniz yüce bir alâmisemadan geçirerek evciâlâya eski yüksek kattına, göklerdeki kutsal yerine yükselttiniz...

Asırlarca yan yana, hayır koyun koyuna yaşadık. Aynı muharebe meydanlarında, aynı saflarda, aynı emel ve ideal için çarpıştık hayatımız da, tarihimiz de müşterektir...”

Türk Kurtuluş Savaşından sonrası Türk millî devletinin ortaya çıkışı aşamasında, Arnavutluk'ta rejim sorunu henüz çözülebilmemiş değildir. Türk Kurtuluş Savaşından ilham alan Arnavutlar, Türkiye'deki rejim değişikliğine kendi içerisindeki tartışmalar açısından bakmıştır. Cumhuriyet yanlıları ile libareller Türkiye Cumhuriyetini ve inkılâpları referans alırken, bunların dışındakiler Cumhuriyetin ilânı ile saltanatın kaldırılmasını eleştirmiştir. Reformlar konusunda da Arnavut milletvekilleri farklı tavır sergilemiştir. Kendi içerilerindeki rejim tartışmaları ile reformlara bakışlarını Türkiye üzerinden tartışır hale gelmişlerdir. Yayılımcı İngiltere ve İtalya'nın etkisinde politika yapanlar Türkiye'yi yayılımcı olarak suçlamaya kadar ileri gitmiştir. Hatta Arnavutluk ordusunu oluşturması için Selahattin Saip Bey'in Arnavutluk'a görevlendirilmesini dahi Yunanistan ile aynı safta göstererek, Türk yayılcılığına gerekçe göstermekten geri kalmamışlardır. Hâlbuki Türkiye, kendi rejimini belirleyip cumhuriyeti ilân ettikten sonra, Arnavutluk'un rejim belirmesi aşamasındaki mücadelede tarafsız kalmıştır. Arnavut aydınları daha sonraki süreçte, Türkiye'nin bir Balkan ülkesi olarak Balkanlardaki karışıklıkları dengelemesi gerektiğini ifade etmeye başlamışlardır.⁴⁹ Balkan Antantının gerçekleşmesindeki katkıları, Türkiye'nin bu hususta ne denli samimi olduğunu göstermiştir.

Sonuç

TBMM Hükümeti döneminde, Türkiye bir yandan kendi İstiklal mücadelesini yaparken, diğer taraftan dost ve kardeş Arnavutluk'un İstiklal mücadelesine destek vermiştir. Türkiye'den gönderilen Emekli Kurmay Albay Selahattin Saip Bey Harbiye Nazırı olurken, Albay Hamdi Bey de Başkomutan olarak Arnavut ordusunu teşkil etmiş ve Arnavutluk'un işgalden kurtarılmasında önemli rol oynamışlardır. Arnavutluk'un bu zor döneminde Mustafa Kemal Paşanın ilgisi sebebiyle gerek Arnavutluk'ta, Kosova'da ve Makedonya'da gerekse Arnavutluk dışında Arnavutça yayımlanan gazete ve dergilerde Atatürk ile ilgili sayısız makale, yorum ve monografi

⁴⁹ Yel, a.g.m., s. 112-113.

yayımlanmıştır. Necip Alpan'ın deyimiyile, Arnavutlar, Atatürk'ü kimi yabancılar gibi yüzeysel değil, aksine bir Türk yazarın gördüğü gibi içtenlikle, sevgi ve saygıyla dolu görmekte ve değerlendirmektedir. Mustafa Kemal Atatürk'ün, Arnavutluk'a bu dönemdeki ilgi ve yardımı ciddi olarak tetkik ve analize tabi tutulmalıdır. Zira daha savaş koşullarında Türkiye ile benzer kaderi yaşayan tarihten gelen dost ve kardeş bir halka yardımı zaruri görmenin çok ötesinde, 'Yurtta Sulh Cihanda Sulh' vecizesinde de ifade edilmiş olduğu gibi, dünya barışına katkı temin etmeye çaba sarf etmektedir. Yani, sınırlarımız dışındaki olaylara kayıtsız kalmak, Atatürk'ün bu veciz ifadesine aykırı düşmektedir. Zor zamanlarda ülkeler ve milletler arasındaki dayanışma ve yardımlaşma, daha sonraki yıllarda da işbirliği sürecini teşvik edici olmaktadır. Arnavutluk ordusunun teşkil ve eğitimi bu ülkenin işgalden kurtarılmasında etkili olduğu gibi, iki ülke arasında devam eden bir dostluk ve güvenin de destekleyicisi olmuştur.

KAYNAKÇA

AKŞİN, Sina ve FIRAT, Melek, **İki Savaş Arası Dönemde Balkanlar**, Balkanlar, Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993, s.97–124.

ALPAN, Necip P. www.arnavutuz.biz/forum.

ALPAN, P.Necip, “Türkiye İle Arnavutluk’un İstiklâl Savaşlarındaki Paralelizm Doğrultusunda Yaptıkları İşbirliği”, **X. Türk Tarih Kongresi**, VI. Cilt, TTK Basımevi, Ankara, 1994, s.2897–2904.

Anadolu’da Yeni Gün Gazetesi, “Arnavutluk ile Yunanistan Arasında”, 16 Mayıs 1921, Sayı:230–610, s.1.

Atatürk’ün Milli Dış Politikası: (Milli Mücadele Dönemine Ait 100 Belge) 1919–1923, T.C. Kültür Bakanlığı, Atatürk Dizisi, C.1, Ankara, 1994.

BABACAN, Hasan, **Mehmet Talât Paşa 1874-1921**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2005.

BAYUR, Yusuf Hikmet, **Balkan Savaşları: İkinci Balkan Savaşı II**, Yeni Gün Haber Ajansı, İstanbul, 1999.

BİLGİN, Deniz, **ABD’li Gözüyle Sivas Kongresi, Amerikan Mandası ve Gazeteci L.E.Browne’in Faaliyetleri**, İST.,2004

DOSTER, Barış, Atatürk, **Türk Dünyası ve Mazlum Milletler**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2004.

GIAFFO, Lou, **ALBANIA: Eye Of The Balkan Vortex**, Xlibris Corporation, United States Of America, 1999.

Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, “Arnavutluk Harbi Umumiyeyi Nasıl Geçirmiştir?”, 6 Haziran 1926, sayı: 1766, s.3.

Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, “Prens David Hükümetinin Iskadı”, 30 Mayıs 1926, sayı: 1759, s.3.

HAMDİ, Ahmet, **Arnavutluk Hakkında**, İstanbul, 1920.

HEATON-AMSTRONG, Captian Duncan, **The Six Month Kingdom: Albania 1914**, I.B.Tauris&Co.Ltd., London, 2005.

İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 1991.

KAÇI, Nesip, “Atatürk Arnavutluk'ta Nasıl Değerlendiriliyor?”, **Atatürk'ün Ölümünün 50. Yılı Sempozyumu (31 Ekim- 1 Kasım 1988)**, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1988, s.49–58.

KOLLU, Atilla, **Türkiye-Balkan İlişkileri 1919–1939**, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü (Yayımlanmamış) Doktora Tezi, Ankara, 1996.

POLAT, Anila, “Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurulduğu Yıllarda Arnavutluk Cumhuriyeti İle İlişkileri (1920–1938)”. <http://www.hbektas.gazi.edu.tr/>

SOYAK, Hasan Rıza, **Atatürk'ten Hatıralar**, Yapı Kredi Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, Ocak 2006.

SPHPUZA, Gazmend, “Atatürk ve Türkiye Arnavutluk İlişkileri”, **Ankara Üniversitesi TİTE Atatürk Yolu Dergisi**, yıl 3, c.2, s.6, Ankara, Mayıs 1990, s. 335-347

SPHPUZA, Gazmend, “Arnavutluk-Türkiye İlişkileri”, **Ankara Üniversitesi TİTE Atatürk Yolu Dergisi**, yıl 6, c.3, Ankara, Mayıs 1993, s. 311-321.

SPHPUZA, Gazmend, “Atatürk ve Türkiye Arnavutluk İlişkileri”, **Ankara Üniversitesi TİTE Atatürk Yolu Dergisi**, yıl 3, c.2, s.6, Ankara, Mayıs 1993, s. 335-347

SPHPUZA, Gazmend, “Arnavutluk ile Türkiye Arasında Diplomatik İlişkilerin Kurulması (1923–1926)”, **Uluslararası Konferans: Atatürkçülük ve Modern Türkiye**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Yayın No:582, Ankara, 22–23 Ekim 1998, s. 175–182.

ŞİMŞİR, Bilâl N., **Türkiye-Arnavutluk İlişkileri, Büyükelçilik Anıları** (1985-1988), Asam Yayınları, Ankara, 2001.

ŞİMŞİR, Bilâl N., **Doğunun Kahramanı Atatürk**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999.

TBMM Zabıt Ceridesi, İçtima 1, Cilt 18, s.12.

TUNAYA, Tarık Zafer, **Hürriyetin İlânı: İkinci Meşrutiyet'in Siyasi Hayatına Bakış**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004.

VICKERS, Miranda, **The Albanians**, WBC Ltd., London, 1997.

Vakit Gazetesi, “Arnavutluk Yunan İhtilafı”, 11 Mayıs 1921, sayı:1230, s.1.

Vakit Gazetesi, “Arnavutluk'ta Umumî Seferberlik”, 29 Mayıs 1921, sayı:1248, s.1.

Vakit Gazetesi “Arnavutluk'ta Yunan Aleyhtarlığı Artıyor”, 15 Mayıs 1921, sayı:1234 s.2.

Vakit Gazetesi, “Arnavutluk-Yunan İhtilafı”, 8 Mayıs 1921, sayı:1227, s.1.

Vakit Gazetesi, “Müstakil Arnavutluk”, 27 Nisan 1921, sayı:1216, s.2.

YEL, Selma, “Atatürk ve İnkılâplarının Arnavutluk'taki Tesirleri”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, cilt XIX, sayı 55, Mart 2003, s.106–123.